

F R E U D I N N E D E R L A N D

CREATIVITEIT

Redactieraad:

Christien Brinkgreve, Martijn van Dijk, Martine Groen, Koen Hilberdink, Ruben Ing, Marc de Kesel, Rolien van Mechelen, Johan Schokker, Jan Swinkels, Carla Tjon, Romy Day Winkel, Walter Wolfs

seizoen 2025 – 2026

in

**Literair Theater Perdu
Kloveniersburgwal 86
1012 CZ Amsterdam
020 – 6276295**

tickets (inclusief consumptiebon voor koffie/thee): € 19,95

65+, stadspas en studenten: € 13,50

seizoenkaart voor de 4 CREATIVITEIT avonden: € 70,00

livestream: € 10,00

kaartverkoop aan de zaal

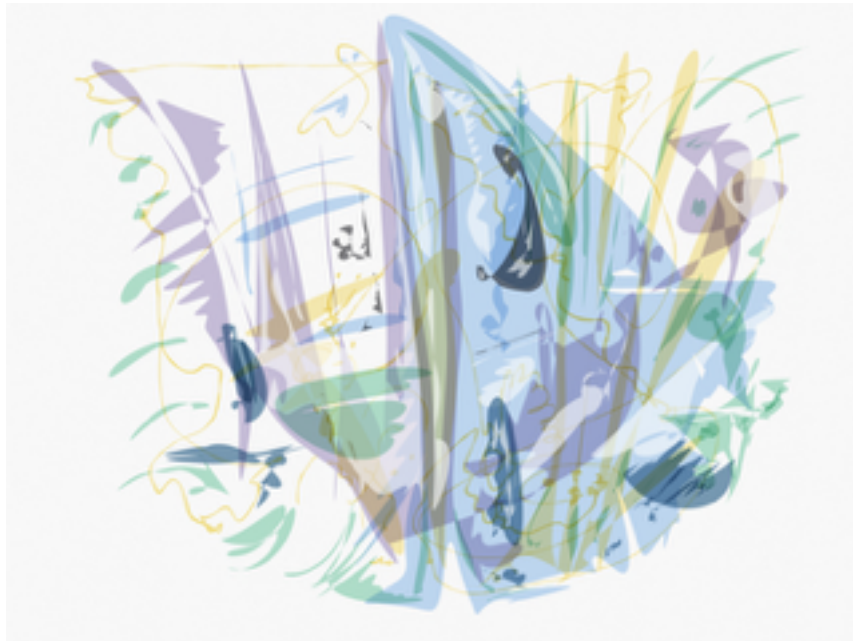
en

Kaartverkoop via www.perdu.nl

Zie voor het programma

www.breukvlakken.nl

www.Perdu.nl

Beeld Martine Groen ©

Sinds 2020 organiseert Breukvlakken samen met de stichting Literair Theater Perdu vier thema-avonden per seizoen waarin de blik voorbij de waan van de dag wordt gericht op onze maatschappij en hoe we individueel en gezamenlijk onze omgeving vormgeven. Dit jaar draaien de thema-avonden rond Creativiteit.

Creativiteit is uitgegroeid tot een van de meest gewaardeerde vermogens van onze tijd. We onderzoeken hoe de scheppende krachten van de mens een tegenwicht kunnen vormen tegen de destructieve krachten die, zowel in de wereldpolitiek als in het binnenlands beleid, de boventoon voeren. Hoe vindt creativiteit haar weg, hoe werkt dit proces? Hoe is deze potentie te ontwikkelen? En wat heeft de psychoanalyse over creativiteit te zeggen?

De vier avonden vormen een zoektocht reikend van het individuele tot het collectieve, van het persoonlijke proces naar creativiteit als maatschappelijke kracht. We bekijken creativiteit zowel als een artistieke vorm van zelfexpressie, als een manier om de destructieve krachten van een trauma te temperen en als een manier om verzet vorm te geven.

13 november 2025
Het creatieve proces

Sprekers:
Oek de Jong
Christien Brinkgreve
Johan Schokker
Koen Hilberdink

'Zeg maar alles wat u te binnen schiet', zegt de psychoanalyticus tegen zijn client. Dit klinkt eenvoudig, maar vrije associatie blijkt in de praktijk moeilijk. De client moet immers toelaten dat het onbewuste naar boven komt, zonder het te kunnen controleren. Er is een delicate balans nodig tussen loslaten en concentratie, tussen overgave en reflectie. Deze paradox van de vrije associatie vertoont opvallende gelijkenis met het creatieve proces. Ook kunstenaars beschrijven hoe ze moeten leren vertrouwen op wat 'vanzelf' opkomt, terwijl ze tegelijkertijd vakmanschap en discipline nodig hebben om niet doof te blijven voor deze impulsen en om er op een kunstzinnige manier vorm aan te geven. Hoe ontstaat dit creatieve proces? Onder welke condities komt het tot bloei? Wat blokkeert het? Welke rol spelen angst en zelfcensuur? En hoe verhouden zich in dit proces de bewuste vaardigheden tot de onbewuste inspiratie? **Oek de Jong** en **Christien Brinkgreve** onderzoeken samen de mysteries van het creatieve proces. In gesprek met de aanwezigen zit **Johan Schokker** aan tafel. **Koen Hilberdink** treedt op als moderator.

Oek de Jong is een veelgelezen en veelvuldig bekroond romanschrijver en essayist. Hij heeft grote interesse voor het creatieve proces, met name voor de werking van het onbewuste, het geheugen en de herinnering bij het schrijven. Romanschrijven is voor hem bij uitstek verkenning van de menselijke binnenwereld en intimiteit. In zijn essay *Wat alleen de roman kan zeggen* beschouwt hij dit als de grote kracht van de roman in tijden van dominante beeldcultuur. Zijn laatste publicaties: *Zwarte schuur* (2019, roman, Librisnominatie, Boekenbonnprijs), *Het glanzend zwart van mosselen*. *Autobiografie Essay Reisverhaal Cultuurkritiek 1980-2020* (2020, verzamelde essays), *De magie van het beeld* (2021, essay over beeldende kunst), *Man zonder rijbewijs* (2022, roman, Librisnominatie).

Christien Brinkgreve is emeritus hoogleraar sociale wetenschappen, schrijver en bestuurslid van de Stichting Breukvlakken. Naast haar academische werk schrijft zij voor een breder publiek. Centraal staan thema's als intieme relaties (tussen mannen en vrouwen, ouders en kinderen), het omgaan met emoties, zelfkennis en de impact van maatschappelijke veranderingen op gezins- en machtsverhoudingen. Haar boek *Beladen huis* vindt grote weerklank.

Johan Schokker is psycholoog en lid van de Werkgroep Lacaniaanse Psychoanalyse – Initiatief Amsterdam van NLS. Hij schreef *Extimiteit: Jacques Lacans terugkeer naar Freud*. Sinds de oprichting is hij bestuurslid van de Stichting Breukvlakken.

Koen Hilberdink is biograaf en bestuurslid van de Stichting Breukvlakken. Hij promoveerde op *Ik ben een vreemdeling. Ik sta apart. Een biografie van Paul Rodenko* (2000). Daarna verschenen van zijn hand biografieën van dichter

Hans Lodeizen en uitgever Johan Polak. Recent verscheen *Strijd om de ziel. Het leven van P.C. Kuiper (1919–2002) in de psychiatrie*. Met Wiljan van den Akker bezorgde hij onlangs Werkversies van 'Op weg naar het einde' uit het archief van J.B.W. Polak. Thans werkt hij aan een biografie van dichter en psychiater Rutger Kopland, pseudoniem van Rudi van den Hoofdakker.

22 januari 2026

Destructieve en creatieve krachten op individueel en gezinsniveau

Sprekers:
Forugh Karimi
Martine Groen
Jan Swinkels

Van het individuele creatieve proces verbreden we ons blikveld naar het gezin en de intieme relaties waarin we opgroeien. De psychoanalyse toont ons in de mens allerlei facetten van de schade van destructieve krachten. Maar er is ook de verbazingwekkende veerkracht die slachtoffers aan de dag kunnen leggen om hun trauma's leefbaar te maken. De avond concentreert zich op haat en geweld tegen vrouwen. Het thema waar Martine Groen zich al 50 jaar mee bezig houdt.

Er worden fragmenten vertoond van de documentaire 'Jij bent de Baas' van Team Kim. Kim van Laar, zelf slachtoffer van kindermishandeling, heeft dit team gevormd om het taboe op het onderwerp te doorbreken en voorlichting te geven aan kinderen en jongeren. Dit feit alleen al is een voorbeeld van het inslaan van een of andere creatieve weg als antwoord op een traumatische ervaring.

Deze avond onderzoeken Martine Groen en Jan Swinkels in samenspel met Forugh Karimi de creatieve krachten van de slachtoffers. Zij tonen die kracht aan de hand van de vertoonde fragmenten. Zij stellen vragen als: hoe kan creativiteit ingezet worden om een overlevingsstrategie te ontwikkelen, of een vorm van verzet? Wat is er nodig om destructieve patronen te doorbreken en nieuwe wegen te vinden?

Martine Groen is psychotherapeut en bestuurslid van Stichting Breukvlakken. Ze werkte jarenlang in de vrouwenhulpverlening en is onder andere auteur (met Justine van Lawick) van *Intieme oorlog*. Ze organiseerde in 2017 het grote weekendsymposium *Woorden Breken* met de KNAW en de OBA en in 2025 het programma *Genderfluidity* in het Huis van de Psychoanalyse op het Olympiaplein. Daarnaast werkt ze als beeldend kunstenaar.

Forugh Karimi is romanschrijver en psychiater. Ze publiceerde *De moeders van Mahipar* (2022) en *In mijn ogen draag ik wolken* (2025). Ze publiceert regelmatig over culturele diversiteit in de geestelijke gezondheidszorg.

Jan Swinkels is psychiater/psychotherapeut en emeritus hoogleraar psychiatrie. Hij is sinds 2017 voorzitter van de Stichting Breukvlakken.

19 maart 2026

Destructieve en creatieve krachten in de samenleving

Sprekers:

Christien Brinkgreve

Colet van der Ven

Dichter

Freud herkende de sterke bron van agressiviteit in de mens, niet alleen gericht tegen anderen, maar ook tegen onszelf. Hij stelt dat de beschaving voortdurend moet worstelen met de destructieve impulsen van individuen.

Naast deze agressiviteit is binnen de psychoanalyse ook aandacht voor de levensdrift als vormende kracht. Hoe zijn deze tegengestelde krachten werkzaam in onze samenleving? Hoe krijgen constructieve krachten weer de overhand wanneer destructieve patronen dominant worden? Wat is het gevaar als mensen - individueel of collectief - het contact verliezen met zichzelf en anderen en zich verliezen in hun agressiviteit?

Deze avond onderzoekt Christien Brinkgreve samen met Colet van der Ven hoe we condities kunnen scheppen die uitnodigen tot verbondenheid en die tegenwicht kunnen bieden aan de destructieve krachten van ons huidige tijdsgewricht.

Colet van der Ven is journalist en schrijver. Daarnaast is zij therapeut en voert praktijk aan huis. Zij presenteerde voor radio en televisie en schreef voor verschillende landelijke dag- en weekbladen. Ze publiceerde een tiental boeken waaronder: *Het kwaad en ik*, over de wortels van geweld, *Bevochten leven*, verhalen over moed, veerkracht en vitaliteit, *Slagschaduw*, over de doorwerking van kolonisatie en slavernij, *Onzichtbare levens*, over hiv en aids in de marge van de samenleving wereldwijd.

Christien Brinkgreve is emeritus hoogleraar sociale wetenschappen, schrijver en bestuurslid van de Stichting Breukvlakken. Naast haar academische werk schrijft zij voor een breder publiek. Centraal staan thema's als intieme relaties (tussen mannen en vrouwen, ouders en kinderen), het omgaan met emoties, zelfkennis en de impact van maatschappelijke veranderingen op gezins- en machtsverhoudingen. Haar boek *Beladen huis* vindt grote weerklank.

21 mei 2026

Creativiteit als verzet. Nieuwe samenwerkingsvormen

Sprekers:
Eva Rovers
Albert Jan Kruijer
Johan Schokker

We sluiten de reeks hoopvol af door het beeld van de kunstenaar in gevecht met zijn/haar muze te verlaten. Creativiteit kan ook juist vrijkomen in de ontmoeting met de ander - die brengt je immers op andere ideeën en kan je ook enthousiast maken. In een tijd van steeds verdergaande individualisering kan de meest verrassende creativiteit juist ontstaan wanneer mensen samenkomen: van buurtinitiatieven die verloederde plekken transformeren tot nieuwe vormen van democratische participatie.

Deze avond onderzoeken we voorbeelden van nieuwe samenwerkingsvormen en denken we na over innovatieve vormen van democratische participatie, zoals het idee van burgerraden. Kan de psychoanalyse ons iets vertellen over de basis die noodzakelijk is voor een sociale band?

In een tijd van polarisatie laten deze avond Eva Rovers en Albert Jan Kruijer zien dat een ander verhaal mogelijk is. Een verhaal waarin verschillen kunnen verbinden en leiden tot inspiratie en niet noodzakelijk tot conflict.

Eva Rovers is kunsthistorica en schreef de biografieën van Helene Kröller-Müller en Boudewijn Büch. Over het thema van de participerende democratie publiceerde ze *Nu is het aan ons* (2022) en recentelijk *Waarom we politiek niet alleen aan politici kunnen overlaten* (2025).

Albert Jan Kruijer is socioloog, publicist en mede-oprichter van het Instituut voor Publieke Waarden (IPW). Hij publiceerde *Doen wat goed is. Pleidooi voor praktische wijsheid in het sociale domein* (2020).

Johan Schokker is psycholoog en lid van de Werkgroep Lacaniaanse Psychoanalyse – Initiatief Amsterdam van NLS. Hij schreef *Extimiteit: Jacques Lacans terugkeer naar Freud*. Sinds de oprichting is hij bestuurslid van de stichting Breukvlakken.